
Državni izpitni center

M 0 4 2 5 1 1 1 3

JESENSKI ROK

ZGODOVINA

NAVODILA ZA OCENJEVANJE

Torek, 31. avgust 2004

SPLOŠNA MATURA

Izpitna pola 1

SREDNJEVEŠKA MESTA IN PODEŽELJE

V izpitni poli je 25 vprašanj. Možnih je 60 točk.

1. Dejavniki, ki so vplivali na rast evropskega gospodarstva, so:
  - oblikovanje držav z ustaljenimi upravnimi in sodnimi organi,
  - kolonizacija,
  - rast evropskega gospodarstva,
  - križarske vojne,
  - razcvet trgovine,
  - napredek poljedelske tehnike in druge proizvodnje,
  - konec vdorov Madžarov ter drugih plemen in ljudstev.Za dve točki mora kandidat navesti dva dejavnika, ki sta vplivala na rast gospodarstva.
Skupaj **2 točki**.
2. Mesta so nastajala na novo pod gradovi, ob cerkvenih središčih, na obalah rek, ob prehodnih poteh, ob gozdovih, blizu razvalin antičnih mest itd. Za navedbo dveh lokacij dobi kandidat 1 točko. Razlogi, da so nastali ravno na teh lokacijah, so: zaščita pred nevarnostjo, ugodna lega, les za kurjavo, potreben gradbeni material in drugo. Navedbo dveh razlogov točkujemo z 1 točko.
Skupaj **2 točki**.
3. Mesta se od kmečke okolice ločijo po svoji obrtni in trgovski dejavnosti. Odgovor, ki omenja nekmetijsko dejavnost, točkujemo z 1 točko.
Skupaj **1 točka**.
4. Največ mest je nastalo v 13. stoletju. Pravilno navedbo stoletja točkujemo z 1 točko. Najmanj mest je nastalo v 15. stoletju. Pravilno navedbo stoletja točkujemo z 1 točko.
V zadnjem delu odgovora se pričakuje navedba upada evropskega prebivalstva (kuge in druge nalezljive bolezni, turški vpadi) itd. Eno navedbo točkujemo z 1 točko.
Skupaj **3 točke**.
5. Prvi element: ustanavljali so jih svetni in duhovni gospodje na svojih zemljiščih. Odgovor točkujemo z 1 točko.
Drugi element: meščani srednjeveškega mesta so bili trgovci in obrtniki. 1 točka
Tretji element: v večini mest je veljalo pravilo, da je postal podložnik svoboden, če je pribežal v mesto in ga zemljiški gospod v enem letu ni zahteval nazaj. 1 točka
Četrty element: mesta so si v boju z zemljiškimi gospodi pridobila različno stopnjo samouprave. Ponekod so pridobila popolno samoupravo, drugod so jo morali deliti s svojimi ustanovitelji (delna samouprava). V severni Italiji so se razvile mestne republike. Za točko zadostuje navedba popolna in delna mestna samouprava.
Peti element: najvišji organ mestne samouprave je bil mestni svet s sodnikom na čelu. Iz članov mestnega sveta si je sodnik pogosto oblikoval ožji ali mali mestni svet. Za točko zadostuje navedba mestnega sodnika in mestnega sveta.
Skupaj **5 točk**.
6.
  - Slabe in težko prehodne poti
  - Številne nevarnosti na potovanju (roparski vitezi in različni razbojniki).
  - Pri trgovanju so jih omejevali lastniki gradov/določba, če pade blago na tla, je last tistega, čigar je zemlja.
  - Številne mitnine, ki jih je bilo treba plačevati pri prehodu čez reke, mostove in za pot po poteh.
  - Pravica obveznih poti, blago so morali trgovci obvezno tovoriti skozi nekatera mesta.
  - Obvezno večdnevno skladiščenje blaga – ko so ga pripeljali v mesto, so ga morali najprej za nekaj časa uskladiščiti in ponuditi v prodajo na debelo domačim trgovcem.
  - Različne vrste denarja in kakovost denarja, težave pri menjavi.Razlago treh pomensko različnih težav točkujemo s 3 točkami.
Če so le navedene tri navedbe, jih točkujemo z 1 točko.
Skupaj **3 točke**.

7. Temeljni akt mesta je mestni statut ali zakonik. Ta del točkujemo z 1 točko. Vsebujejo določila o mestni samoupravi in gospodarstvu, o javnem redu in miru itd. Eno navedbo vsebine statuta ali zakonika točkujemo z 1 točko.
Skupaj **2 točki**.
8. Pravilni rešitvi sta A in D. Vsaka pravilna rešitev da 1 točko. Če so obkrožene tri rešitve, dve pravilni in ena nepravilna, je to 1 točka. Vse drugo je 0 točk.
Skupaj **2 točki**.
9. Plemiči, ki so prišli v mesto, niso bili meščani, pa duhovščina, tujci in Judje. Navedbo dveh različnih skupin točkujemo s točko.
Skupaj **1 točka**.
10. Pravica obvezne poti je pomenila, da je moral transport določenega blaga potekati po točno določeni poti skozi nekatera mesta, da so trgovci tam plačali pristojbine in carine. Ta del točkujemo z 1 točko.
Skladiščno pravo je pomenilo, da so morali trgovci, ki so potovali skozi kako mesto, uskladiščiti blago za določen čas in ga ponuditi najprej domačim trgovcem. 1 točka
Tuji trgovci so se začeli zato izogibati nekaterim mestom in tudi potem, ker so izgubili veliko dni (skladiščno pravo) oziroma morali plačevati velike pristojbine (imeli manjše dobičke). Smiselno pravilno navedbo točkujemo z 1 točko.
Skupaj **3 točke**.
11. Zveza se je imenovala Hansa.
Skupaj **1 točka**.
12. Glede na geografsko lego ločimo baltiški (severnomorski trgovski prostor) in sredozemski prostor. Navedbo obeh prostorov točkujemo z 1 točko.
Glavni artikli severne trgovine so bili: kože, žito, med, vosek, jantar, meso itd., v Sredozemlju pa ribe, sol, vino, olivno olje, začimbe, svila, drage kovine, nakit ... Navedbo treh artiklov severne in treh artiklov sredozemske trgovine točkujemo z 1 točko.
Trgovci so potovali z ladjami po morju in plovnih rekah, po kopnem pa so blago tovorili oziroma potovali v karavanah. Navedbo enega načina potovanja po vodi in kopnem točkujemo z 1 točko.
Skupaj **3 točke**.
13. Večina denarnih poslov je bila vezana na menjavo različnih valut in posojanje denarja. Z 1 točko točkujemo odgovor, ki vsebuje obe navedbi.
Z denarnimi posli so se ukvarjali Judje zato, ker so bila posojila praviloma tajna, ker je Cerkev prepovedovala kristjanom zaračunavanje obresti. En naveden razlog točkujemo z 1 točko.
Skupaj **2 točki**.
14. Ceh je poklicno združenje obrtnikov iste stroke nekega mesta. 1 točka
Članstvo ceha, ki je bil hierarhično urejen, so predstavljal: mojster, njegovi pomočniki in vajenci. 1 točka
Mojster je lahko postal pomočnik, ki mu je ceh dovolil opravljati mojstrski izpit. Vendar je bilo to dovoljenje povezano z zadostnimi finančnimi sredstvi. Za 1 točko mora kandidat navesti mojstrski izpit in zadostna sredstva.
Skupaj **3 točke**.
15. Pravilni obkrožitvi sta B in D. Vsaka pravilna rešitev da 1 točko. Če so obkrožene tri rešitve, dve pravilni in ena nepravilna, je to 1 točka. Vse drugo je 0 točk.
Skupaj **2 točki**.
16. Prebivalstvo je tako hitro naraščalo zaradi prostorskega širjenja s kolonizacijo in nastajanja urbanih okolij. Prav tako so k temu prispevale izboljšave v kmetijstvu, ki so pomagale do večjih količin hrane, njene raznovrstnosti in sploh višje kakovosti življenja, ni velikih epidemij. Na rast prebivalstva je seveda vplival tudi cerkveni nauk o toliko otrocih, kolikor jih Bog da. Navedbo dveh razlogov s kratkim pojasnilom točkujemo z 2 točkama, zgolj navedbi z 1 točko, enako le en kratko pojasnjen razlog za rast prebivalstva.
Skupaj **2 točki**.

17. Pravilne rešitve so: 3, 2, 4, 1. Štiri pravilne rešitve točkujemo z 2 točkama, tri ali dve pravilni rešitvi z 1 točko, ena pravilna rešitev 0 točk.
Skupaj **2 točki**.
18. Proces, ki je opisan v viru, je notranja kolonizacija. Ta del točkujemo z 1 točko.
Kolonisti so pridobivali novo zemljo z gradnjo nasipov in prekopov, izsuševanjem močvirij, krčenjem gozdov, namakanjem suhih zemljišč itd. Navedbo treh različnih oblik pridobivanja novih zemljišč točkujemo z 2 točkama, dveh z 1 točko in eno navedbo z 0 točkami.
Skupaj **3 točke**.
19. Ponavadi so koloniste načrtno naseljevali razni posvetni in cerkveni oblastniki, od kraljev do nižjega plemstva in od nadškofov do posameznih škofov. Zadostuje tudi navedba plemstva in visoka duhovščina. Ta del točkujemo z 1 točko. Drugo točko kandidat dobi, če jasno navede, da so si pri tem obetali koristi (nove dajatve, več podložnikov itd.).
Skupaj **2 točki**.
20. Prvi element: najpomembnejša novost v obdelovanju polj je bilo triletno kolobarjenje. Navedba triletno kolobarjenje zadošča za 1 točko.
Drugi element: pričakuje se opis, da je bistvo v tem, da so zemljo razdelili na tri približno enake dele: na prvem so jeseni posejali ozimno žito, na drugem zgodaj spomladi jaro žito in nekatere druge posevke (bob, lečo, lan, konopljo, repo, zelje ...), tretji del pa je bil v prahi (ni bil obdelan in je počival). Odgovor točkujemo z 2 točkama, če le navede, da je zemlja razdeljena na tri dele (tripolni sistem), odgovor točkujemo z 1 točko.
Tretji element: v tem delu odgovora mora navesti železni plug s kolesi, brano, cepec, koso, komat, podkev itd. Navedbo dveh novosti točkujemo z 1 točko.
Skupaj **4 točke**.
21. Pravilni rešitvi sta A in C. Vsaka pravilna rešitev da 1 točko. Če so obkrožene tri rešitve, dve pravilni in ena nepravilna, je to 1 točka. Vse drugo je 0 točk.
Skupaj **2 točki**.
22. Hrana kmetov je bila preprosta, večinoma so jedli ječmenovo in rženo kašo, kruh, sočivje, sir, jajca in slanino. Meso so jedli zelo redko. Kratek opis točkujemo z 1 točko.
Prehrana plemstva je bila sestavljena pretežno iz mesa (piščanci, govedina, kokoši, prepelice ...) in je v primerjavi s kmeti razkošna. Kratek opis točkujemo z 1 točko.
Tretjo točko dobi, če navede, da so imeli kmetje manj dohodkov, plemstvo je dobivalo denar tudi od trgovine, priboljške so pridobivali z lovom, uporabljajo začimbe ... Eno navedeno razliko točkujemo z 1 točko.
Skupaj **3 točke**.
23. Na ladjah so jo prenašale okužene bolhe na podganah in jo iz Azije prinesle v južno Evropo. Za omembo Azije dodelimo 1 točko. Za navedbo okuženih bolh (podgan) dodelimo 1 točko. Naglo se je širila zaradi prenaseljenosti in zelo slabe higiene. Tudi samo zdravstveno stanje je bilo tedaj v Evropi zelo slabo. Veliko je podhranjenosti. Eno pravilno navedbo točkujemo z 1 točko.
Skupaj **3 točke**.
24. Pravilen je odgovor C. Nalogo s pravilno obkrožitvijo točkujemo z 1 točko. Če je poleg pravilne obkrožena še ena črka, je 0 točk.
Skupaj **1 točka**.
25. Ta nova zgodnjekapitalistična proizvodnja se je imenovala založništvo. Ta del točkujemo z 1 točko. V drugem delu mora navesti, da so trgovci zalagali s surovinami svobodne kmete in male vaške obrtnike. Ti so doma naredili izdelke in dobili za svoje delo plačilo. Delo je potekalo ročno. Trgovec je te izdelke prodal na trgu in ustvarjal dobiček. Odgovor, ki vsebuje vse zahtevane elemente, točkujemo z 2 točkama, delni odgovor z 1 točko.
Skupaj **3 točke**.

Izpitna pola 2**SLOVENCIMED DRUGO SVETOVNO VOJNO****V izpitni poli je 25 vprašanj. Možnih je 60 točk.**

1. 6. aprila 1941. leta. Delnega odgovora ne priznamo.
Skupaj **1 točka**.
2. št. 1 – nacistična Nemčija (priznamo tudi tretji reich, Nemčija);
št. 2 – Kraljevina Italija (priznamo tudi fašistična Italija oz. Italija);
št. 3 – Madžarska (Horthyeva Madžarska). Za vse tri pravilne navedbe se dodelita 2 točki. Za dve pravilni navedbi 1 točka, za 1 in 0 pravilnih navedb 0 točk.
Julijska krajina je pripadala Kraljevini Italiji (Italiji). Ta del odgovora točkujemo z 1 točko.
Skupaj **3 točke**.
3. Italijanski sistem je (vsaj na začetku) blažji, dopuščajo sodelovanje predvojne slovenske oblasti (uporaba slovenskega jezika, časopisov, gledališče), Nemci od začetka izvajajo načrt čim hitrejše asimilacije (nemščina uradni jezik), nočejo sodelovati (vsaj na začetku) s predvojno oblastjo, Italijani priznavajo slovenski narod, Nemci pa ne ...
Prizna se vsak smiseln odgovor. Za navedbo in pojasnilo ene razlike se dodelita 2 točki. Samo navedba pa prinese 1 točko.
Skupaj **2 točki**.
4. Pravilna odgovora sta A in C. Za vsakega dodelimo po 1 točko.
Skupaj **2 točki**.
5. Cilj vseh treh okupatorjev je bila asimilacija (uničenje, genocid) slovenskega naroda. Prizna se tudi vsaka druga vsebinsko smiselna navedba.
Skupaj **1 točka**.
6. Narodni svet odsvetuje oboroženi odpor. Ta del ovrednotimo z 1 točko. Priznamo tudi vsak drug smiseln odgovor (ohranjanje reda in miru, mirno sprejemanje tuje oblasti ...). Na drugo vprašanje je pričakovan odgovor, da se Narodni svet boji povračilnih ukrepov okupatorja. Dodelimo 1 točko.
Skupaj **2 točki**.
7. Oblikovana je bila 26. (prizna se tudi 27.) aprila 1941 leta v Ljubljani (v Vidmarjevi hiši v Ljubljani). Za točno navedbo dodelimo 1 točko.
Organizacija, ki je prevzela vodenje oboroženega odpora proti okupatorju, je Osvobodilna fronta (OF, protiiimperalistična fronta). Točkujemo z 1 točko.
Njene ustanovne skupine so bile: KPS, Krščanski socialisti, demokratično krilo Sokolov, kulturni delavci. Za 1 točko mora kandidat navesti vsaj tri ustanovne skupine; za 2 točki pa vse štiri ustanovne skupine.
Pred Dolomitsko izjavo je bil odnos med skupinami enakopraven (pluralističen, koalicijski), po podpisu izjave pa je vodilno vlogo prevzela KPS (konec enakopravnega položaja drugih skupin). Za ta del dodelimo 1 točko.
Skupaj **5 točk**.
8. Program OF so t. i. Temeljne točke OF. Program politične emigracije pa Londonski program (priznamo tudi Londonske točke). Za vsako pravilno navedbo dodelimo 1 točko.
Skupaj **2 točki**.
9. Vodstvo OF se je odločilo za partizansko (gverilsko) taktiko bojevanja.
Skupaj **1 točka**.

10. V Ljubljani je bil v prvem letu sedež tako političnega kot vojaškega vodstva odporniškega gibanja:
- delovale so skrivne tiskarne, delavnice, skladišča,
  - (do aprila 42. leta) je deloval radio Kričač,
  - delujejo odbori ljudske pomoči (skrb za družine zaprtih, interniranih, žrtev nasilja ...),
  - deluje mobilizacijska komisija (skrb za prehod v partizane),
  - odstranjevanje političnih nasprotnikov,
  - politično ozaveščanje s časopisi,
  - načrtovanje akcij.
- Prizna se vsak drug smiseln odgovor. Za vsako pravilno navedbo dodelimo 1 točko, največ 3 točke.
Skupaj **3 točke**.
11. Možni odgovori so: ograditev Ljubljane z bodečo žico (oteženo prehajanje), poostren nadzor prebivalstva, zapiranje, izgoni v taborišča, prestavitev policijske ure in na ta način onemogočanje plebiscitarnih akcij ... Priznamo vsako smiselno navedbo in jo točkujemo z 1 točko.
Skupaj **2 točki**.
12. Očitki meščanskega tabora so bili predvsem: izrabljanje vojne v politične namene (prevzem oblasti), avanturizem (nepremišljene akcije, ki so povzročile hudo represijo okupatorja), prepoved in kaznovanje drugih oboroženih formacij zunaj partizanskih enot, poudarjanje vloge Sovjetske zveze ... Za vsako smiselno navedbo se dodeli 1 točka, največ 2 točki.
VOS je včasih obračunala tudi s posamezniki, ki so bili sicer protikomunisti, vendar niso bili kolaboracionisti. Prizna se vsaka smiselna razlaga in ovrednoti z 1 točko.
Skupaj **3 točke**.
13. Pravilno zaporedje je C, A, A, C, B in D. Za šest pravilnih navedb se dodelijo 3 točke, za pet in štiri pravilne navedbe 2 točki, za tri in dve pravilni navedbi 1 točka, za eno ali nič pravilnih navedb 0 točk.
Skupaj **3 točke**.
14. Največje osvobojeno ozemlje je bilo na območju današnje Dolenjske. Ta del ovrednotimo z 1 točko. Značilnosti volitev med vojno so bile: volijo vsi prebivalci, stari nad 18 let, volilno pravico imajo tudi ženske, voli se po (demokracičnem) večinskem načelu, kandidati so delegirani ... Za vsako pravilno navedbo se dodeli 1 točka, največ 2.
Skupaj **3 točke**.
15. Pravilno zaporedje je 4, 1, 3, in 2. Za štiri pravilne navedbe se dodelita 2 točki, za tri ali dve pravilni navedbi 1 točka, za eno ali nič pravilnih navedb 0 točk.
Skupaj **2 točki**.
16. V Ajdovščini, maja 1945. leta. Vsaka navedba se ovrednoti z 1 točko.
Skupaj **2 točki**.
17. Velika italijanska ofenziva (prizna se tudi roška ofenziva). Pravilna navedba se ovrednoti z 1 točko.
Skupaj **1 točka**.
18. Italijanski okupator je med ofenzivo streljal talce, izganjal civiliste v koncentracijska taborišča, požigal vasi, uničeval imovino ... Vsaka smiselna navedba se ovrednoti z 1 točko, največ sta možni 2 točki.
Skupaj **2 točki**.
19. Predsednik je postal (general) Leon Rupnik. Ovrednotimo z 1 točko.
Bil je ustanovitelj slovenskega domobranstva. Ovrednotimo z 1 točko.
Imela je status pomožnih policijskih enot. Ovrednotimo z 1 točko.
Po vojni je nova jugoslovanska (slovenska) oblast večino pobila brez sodnih procesov (izvensodni poboji). Ovrednotimo z 1 točko.
Skupaj **4 točke**.

20. Večino gorenjske in štajerske duhovščine so nacisti izgnali, nekaj pobili ali zaprli v koncentracijska taborišča. Ena pravilna navedba se ovrednoti z 1 točko.
Najbolj je sodelovala z NOG primorska duhovščina (1 točka), ker je imela že iz preteklosti slabe izkušnje (1 točka).
Skupaj **3 točke**.
21. Usode so bile različne:
– del jih je padlo v bojih s partizani (Grčarica, Turjak),
– del jih je bil zajet (nekateri od teh so prestopili k partizanom, drugim so sodili),
– del se je prebil do nemškega okupatorja in se jim priključil,
– del jih je bil po zajetju pobit.
Za vsako pravilno navedbo se dodeli 1 točka, največ 2 točki.
Skupaj **2 točki**
22. Rešitev je B, D in E. Vsakega se ovrednoti z 1 točko.
Skupaj **3 točke**.
23. Zavezniške sile so pošiljale vojaške (zavezniške) misije. Ovrednotimo z 1 točko.
NOB v Jugoslaviji je bilo formalno priznано s Teheransko konferenco (nov. 1943). Ovrednotimo z 1 točko.
Skupaj **2 točki**.
24. Vsak smiseln opis kulturnega delovanja med vojno se ovrednoti z 1 točko, največ sta možni 2 točki. Pričakovani opisi so: najpogostejša oblika so bili mitingi, kjer so izvajali govore in recitacije, igre; delovali so partizanski pevski zbori, ki so s pesmimi dvigovali moralo med borci in prebivalstvom – pesmi so bile po vsebini partizanske, ponarodele in domoljubne; po kapitulaciji Italije se je razmahnilo nastopanje gledaliških skupin; bogata je bila tudi likovna ustvarjalnost – najbolj razširjena tehnika je bila grafika; pomembno kulturno in propagandno vlogo je odigral tisk – časopisi, brošure, tiskanje pesniških zbirk in književnih del ... Prizna se vsak smiseln opis. Samo naštete dejavnosti se ovrednotijo z 1 točko.
Ime bolnišnice je Bolnica Franja. Ovrednotimo z 1 točko.
Skupaj **3 točke**.
25. Pravilno zaporedje je 2, 6, 4, 1, 3 in 5. Za šest pravilnih rešitev se dodelijo 3 točke, za pet in štiri pravilne rešitve se dodelita 2 točki, za tri in dve pravilni rešitvi se dodeli 1 točka, za eno ali nič pravilnih rešitev pa 0 točk.
Skupaj **3 točke**.